

**ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЦИФІКИ
СТРУКТУРИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ
ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ**

Роман Михайлович ТРУБА,

*директор Державного
бюро розслідувань*

Пропозиції щодо створення Державного бюро розслідувань, або ж органів із аналогічними функціями вносились протягом усього періоду існування незалежної України. Довгий час питання створення Державного бюро розслідувань обговорювалось на науковому рівні, а також державою приймалися декілька спроб створити такий орган, втім лише із прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України [1] з'явилися передумови для реалізації даних планів на практиці. Враховуючи те, що система правоохоронних органів і спеціальних служб

України вже давно потребує реформування, а рівень корупції в нашій державі є стабільно високим, створення Державного бюро розслідувань в Україні стало важливою умовою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, фігурантами яких є правоохоронці, судді і державні службовці.

Як свідчать статистичні дані, у 2018 році Державним бюро розслідувань було відкрито 5794 кримінальних проваджень, у яких фігурують 2826 представників правоохоронних органів, 2294 особи, які вчинили військові злочини, 202 судді, 7 високопосадовців [2, с. 33]. Активна діяльність даного органу свідчить про необхідність наукового дослідження засад його функціонування, проте аналіз наукової літератури засвідчує, що таких досліджень на сьогодні було здійснено небагато. Вивчення особливостей діяльності Державного бюро розслідувань сприятиме підвищенню довіри суспільства до нього, а також дозволить встановити, які явища та фактори впливають на його функціонування. Серед питань, на які варто звернути увагу, відзначимо структуру та елементи адміністративно-правового статусу Державного бюро розслідувань. Дослідження даного питання дозволить дослідити основні засади діяльності даного органу, а також визначити, яким є місце Державного бюро розслідувань серед інших правоохоронних органів.

В енциклопедичній літературі поняття «статус» може мати декілька значень. Так, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови статус визначається як: 1) правове становище осіб, організацій, установ тощо; 2) становище індивіда або групи осіб щодо інших індивідів або груп у соціальній системі; 3) встановлене нормами права положення його суб'єктів, сукупність їх прав і обов'язків [3, с. 1387]. Це означає, що під статусом правоохоронного органу варто розуміти його правове становище у співвідношенні із іншими правоохоронними органами, яке виражається через категорії прав і обов'язків, тобто його компетенції. Ми здійснюємо об'єднання прав і обов'язків у єдину категорію компетенції, оскільки розуміння компетенції як сукупності прав та обов'язків правоохоронного органу знаходить своє підтвердження і у науковій літературі [4, с. 260]. Іншими словами, статус Державного бюро розслідувань варто розглядати через призму його компетенції у порівнянні із іншими правоохоронними органами.

Отже, статус Державного бюро розслідувань – це становище цього органу у співвідношенні із іншими правоохоронними органами, яке виражається через його компетенцію.

Більш точно категорію «статус» відносно правоохоронних органів розкриває поняття «правовий статус», тобто, статус правоохоронного органу, визначений нормами права. У цьому питанні доцільно звернутись до Великого енциклопедичного юридичного словника, який дає визначення правового статусу як сукупності прав і обов'язків фізичних та юридичних осіб [5, с. 675]. Із цього слідує, що категорія правового статусу є притаманною і фізичним, і юридичним особам. Як нами встановлено, правовий статус правоохоронного органу – це передусім показник, пов'язаний із його компетенцією, який визначає зміст та обсяг його владних повноважень.

Визначаючи правовий статус Державного бюро розслідувань, ми встановлюємо сукупність його прав та обов'язків, тобто компетенцію органу. Такий підхід до розуміння «правового статусу» підтримується й іншими вченими, зокрема П. М. Рабіновичем [6, с. 100] та О. С. Дніпровим [4, с. 260], а С. В. Глуценко виділяє компетенцію як один із елементів правового статусу державного органу [7, с. 32]. Дещо інакшим є підхід О. В. Зайчука та Н. М. Онищенко, які визначають правовий статус, як сукупність прав, свобод та обов'язків і відображає особливості соціальної структури суспільства, рівень демократії, стан законності, проте і у даному випадку до елементів правового статусу віднесено права та обов'язки [8, с. 84]. Відзначимо, що у такій концепції окрім прав та обов'язків, до елементів правового статусу віднесено свободи, втім очевидно, що така концепція не може бути застосована до правоохоронних органів, зокрема Державного бюро розслідувань, оскільки категорія «свобод» характерна передусім для фізичних осіб. Подібним чином це питання розглядає О. Ф. Скакун, яка визначає правовий статус як систему закріплених у нормативно-правових актах та гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права координує свою поведінку в суспільстві [9, с. 421]. Проте, такий підхід також є характерним у більшій мірі для визначення правового статусу фізичних осіб. Такі категорії, як права та обов'язки правоохоронних органів, доцільно об'єднати в категорію «компетенція». Щодо категорії відповідальності, звернемо увагу на те, що в Україні наразі зберігає чинність Закон України «Про

порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» від 01.12.1994 № 266/94-ВР [10]. Згідно положення статті 1 даного нормативно-правового акту, шкода, завдана громадянину внаслідок незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади), незаконного проведення оперативно-розшукових заходів та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян, підлягає відшкодуванню державою. Із цього слідує висновок, що відповідальність є елементом правового статусу правоохоронних органів, у тому числі й Державного бюро розслідувань. Але при цьому варто враховувати, що даний елемент правового статусу має ідентичний зміст для усіх органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду, у тому числі Державного бюро розслідувань. Тобто, відповідальність Державного бюро розслідувань, як елемент його правового статусу, не є тим критерієм, який дозволяє розмежувати специфіку діяльності даного органу із специфікою діяльності інших правоохоронних органів.

Правовий статус Державного бюро розслідувань – це правове становище органу у співвідношенні із іншими правоохоронними органами, яке виражається через його компетенцію та відповідальність і визначає зміст й обсяг його владних повноважень.

Щодо адміністративно-правового статусу, звернемо увагу, що він переважно визначається у науковій літературі у контексті фізичних осіб. Найбільш поширеними є підходи, згідно яких адміністративно-правовий статус розглядається як сукупність прав і обов'язків. Наприклад, подібний підхід запропоновано О. М. Гумінім та Є. В. Пряхінім, які під адміністративно-правовим статусом особи розуміють комплекс прав і обов'язків, передбачених нормами адміністративного права [11, с. 36]. У даному контексті звернемо увагу на те, що дана позиція є тотожною до більш загальних аналогічних підходів. Тобто, у такому контексті і правовий статус, і адміністративно-правовий статус розглядаються однаково.

Загалом, на основі здійсненого дослідження зробимо висновок, що адміністративно-правовий статус Державного бюро розслідувань – це адміністративно-правове становище цього органу у співвідношенні із іншими правоохоронними органами, яке виражається через його мету, завдання та функції, структурно-організаційні особливості й компетенцію, і визначає зміст та обсяг його владних повноважень.

Це дозволяє визначити, що структуру адміністративно-правового статусу Державного бюро розслідувань формують елементи, які ми пропонуємо розподілити за трьома блоками – цільовим, структурно-організаційним та компетенційним:

1. Цільовий блок:

- мета діяльності Державного бюро розслідувань;
- завдання Державного бюро розслідувань;
- функції Державного бюро розслідувань;
- гарантії діяльності Державного бюро розслідувань.

2. Структурно-організаційний блок:

- засади організації і діяльності Державного бюро розслідувань;
- взаємодія Державного бюро розслідувань з іншими правоохоронними органами.

3. Компетенційний блок:

- повноваження Державного бюро розслідувань;
- співвідношення компетенції Державного бюро розслідувань із компетенцією інших правоохоронних органів.

Отже, наше дослідження продемонструвало, що по суті на сьогодні на науковому рівні сформувалась універсальна структура адміністративно-правового статусу органів державної влади. У даному контексті адміністративно-правовий статус Державного бюро розслідувань не є виключенням і його доречно розглядати у сукупності тих самих елементів, що й адміністративно-правовий статус інших державних органів. Але при цьому варто враховувати, що кожен із елементів адміністративно-правового статусу Державного бюро розслідувань є унікальним, тому встановлення кожного із них дозволить встановити, чим відрізняється роль Державного бюро розслідувань від інших правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013 р. № 9-10. стор. 474. стаття 88

2. Державне бюро розслідувань. Звіт про роботу 2018. URL: https://dbr.gov.ua/sites/default/files/2019-03/report_2018.pdf (дата звернення 17.09.2019 року)

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови [гол. ред. В. Т. Бусел, редактори-лексикографи: В. Т. Бусел, М. Д. Василега-Дерибас, О. В. Дмитрієв, Г. В. Латник, Г. В. Степенко]. К. : Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

4. Дніпров О. Компетенція як елемент правового статусу органів виконавчої влади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2017. № 861. С. 257-262

5. Великий енциклопедичний юридичний словник за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн. К. : Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.

6. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник. Вид. 10-е, доповнене. Львів: Край, 2008. 224 с.

7. Глущенко С. В. До питання про конституційно-правовий статус державного органу. *Адвокат*. 2012. № 6. С. 28 - 33

8. Теорія держави і права: Академічний курс: [підруч.] за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Онищенко. К: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.

9. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник Пер. з рос. Харків: Консум, 2004. 656 с.

10. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 № 266/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 1. ст. 1

11. Гумін О. М., Пряхін Є. В. Адміністративно-правовий статус особи: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 5. С. 32-37